

مراعات ایران

- افزایش قیمت علوفه و افزایش انگیزه دامداران به بهره‌برداری بیش از حد
- دانش و آگاهی کم بهره‌برداران
- بروز مشکلات متعدد اجتماعی و اقتصادی جهت اعمال قانون و مقررات برای حذف دام‌های غیر مجاز
- ناهماهنگی اهداف و فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی دخیل در جوامع روستایی و عشایری
- ناهماهنگی برای تأمین سوخت فسیلی مورد نیاز جوامع محلی
- واگذاری و تغییر کاربری اراضی مرتعی خارج از اصول آمایش سرزمین

اقداماتی برای مدیریت مناسب عرصه‌های مرتعی

طرح ملی مدیریت پایدار مراعات کشور: در این طرح که ارتقاء کمی و کیفی مراعات کشور و زمینه‌سازی برای نظام بهره‌برداری پایدار از اهداف عمده آن است، پروژه و فعالیت‌هایی نظیر تهیه و اجرای طرح‌های مرتعداری و نظارت بر آن، تهیه نقشه و ایجاد پایگاه اطلاعات مراعات کشور، طبقه‌بندی و تعیین ظرفیت مراعات، ایجاد شبکه مدیریت مرتع، کنترل پروانه چرای دام، ممیزی و تنسيق مراعات اجرا می‌شود.

طرح استانی بهبود و اصلاح مراعات: در این طرح نیز فعالیت‌ها و پروژه‌هایی نظیر بذرکاری و کپه‌کاری، کودپاشی، تولید نهال و بذور مرتعی، نظارت بر برداشت محصولات فرعی، قرق مراعات، تأمین آب در مراعات (از طریق احداث آبشخور، تلمبه بادی، حفر چاه مالداري، مرمت چشمه و احداث آب‌انبار) ذخیره نزولات آسمانی و تبدیل دیمزارهای کم بازده اجرا می‌شود.

چالش‌های مدیریتی مراعات کشور

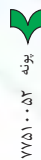
- نظام بهره‌برداری مشاع و عدم انگیزه اقتصادی و روانی دامداران برای احیاء مراعات
- ضعف معیشت و فقر ساکنان عرصه‌های مرتعی و اصرار به بهره‌برداری بیش از حد برای تأمین علوفه دام و گیاهان دارویی
- تعداد زیاد دامداران و وابستگی شدید معیشت آنها به دامداری و بهره‌برداری از محصولات مرتعی

شماره امداد جنگل و مرتع

۱۵۰۴

تلفن سازمان: ۲۲۴۴۶۵۳۹-۴۵
تلفن دفتر روابط عمومی و امور بین الملل: ۲۲۴۴۶۵۰۸
وب سایت: www.frw.org.ir
پيامک: ۲۰۰۰۰۹۶۹۶

پونه ۷۷۱۰۰۵۲

دفتر روابط عمومی و امور بین‌الملل

بهره‌برداری متعادل و اصولی از مراعات کشور، پایداری تولید و بهبود معیشت جوامع محلی را به همراه دارد.

مرتع

مرتع زمینی با پوشش گیاهی طبیعی و خودرو است که معمولاً علفی چندساله، بوته‌ای، بعضاً درختچه‌ای و به ندرت دارای درختان پراکنده بوده و در فصل چرا مورد تعلیف دام بهره‌برداران عرفی (صاحبان پروانه چرا و طرح مرتعداری) قرار می‌گیرد. مراتع بیلاقی بیشتر در ارتفاعات و مناطق سردسیر قرار دارد. فصل رویش گیاهان در این مناطق فصل گرم سال است و عمدتاً در فصل بهار و تابستان مورد تعلیف دام قرار می‌گیرند. مراتع قشلاقی نیز در مناطق کم ارتفاع و گرمسیر قرار داشته و عمدتاً در فصل پاییز و زمستان برای چرای دام استفاده می‌شوند.

با مراتع ایران بیشتر آشنا شویم؟

بیش از ۵۲ درصد از سطح کشور را مراتع تشکیل می‌دهند که بیش از ۷۰۰۰ گونه گیاهی در قلمرو آن رشد می‌یابند. با توجه به شرایط اقلیمی خشک و فراخشک در فلات ایران و همچنین بهره‌برداری بی‌رویه از علوفه مراتع، تنها ۸/۵ درصد از مراتع کشور در زمره مراتع متراکم (تراکم تاج پوشش بیش از ۵۰ درصد) قرار دارد و متأسفانه دو سوم مراتع کشور را مراتع کم‌تراکم (با تاج پوشش گیاهی ۵ تا ۲۵ درصد) تشکیل می‌دهد.

سطح مراتع ایران

پراکنش مراتع	مساحت (هکتار)	درصد
مرتع متراکم	۷۱۷۵۰۷۱	۸/۵
مرتع نیمه متراکم	۲۱۴۲۲۹۵۰	۲۵/۳
مرتع کم تراکم	۵۶۱۴۸۹۵۱	۶۶/۲
جمع	۸۴۷۴۶۹۷۲	۱۰۰

مرتع با قابلیت‌ها و کارکردهای متنوع

مرتع علاوه بر ارزشی که در تولید و تأمین علوفه دارند دارای ارزش‌های دیگری هم هستند. ارزیابی‌های بین‌المللی نشان داده است که ارزش یک هکتار مرتع در سال معادل ۲۳۲ دلار است که ۲۵ درصد این مقدار مربوط به تأمین علوفه و ۷۵ درصد آن مربوط به ارزش‌های زیست‌محیطی نظیر حفظ خاک و جلوگیری از فرسایش، تنظیم گردش آب در طبیعت، حفظ ذخایر ژنتیک گیاهی و جانوری است. مراتع همچنین در تولید محصولات دارویی و صنعتی نیز اهمیت ویژه‌ای دارند. علاوه بر تولید علوفه، ارزش‌های اقتصادی گیاهان مرتعی بیشتر مربوط به فرآورده‌های دارویی، غذایی و صنعتی می‌باشد. آنگوزه، باریجه، گاوزبان، کتیرا و موارد متعدد دیگر از گونه‌های مهم دارویی و صنعتی مرتعی می‌باشد.

مرتع چگونه تخریب می‌شوند؟

بر اساس آمار موجود حدود ۸۳ میلیون واحد دامی به مراتع وابسته هستند. این در صورتی است که این مراتع تنها می‌توانند خوراک ۳۷ میلیون واحد دامی را در مدت ۷ ماه یا ۲۴/۶ میلیون واحد دامی را در مدت یکسال تأمین نمایند. (در ایران، یک رأس گوسفند با وزن ۵۰ کیلوگرم معادل یک واحد دامی محسوب می‌شود، بر این اساس یک رأس بز ۰/۸ واحد دامی، یک رأس گاو بومی ۵ واحد دامی، یک رأس گاو دو رگ ۷ واحد دامی، یک نفر شتر ۷ واحد دامی و سایر احشام ۵ واحد دامی محاسبه می‌شوند). مطابق این آمار در حال حاضر بیش از ۲/۲ برابر ظرفیت مجاز از مراتع کشور بهره‌برداری می‌شود و معیشت حدود ۹۱۶ هزار خانوار روستایی و عشایری به بهره‌برداری از مراتع وابسته است. بدین ترتیب افزایش تعداد بهره‌بردار و دام سبب شده که استفاده از مراتع به شکلی غیر اصولی افزایش یافته و نظارت و کنترل بهره‌برداری را سخت نماید.

بطور کلی سوء مدیریت اراضی مرتعی توسط بهره‌برداران باعث شده تا مراتع بواسطه افزایش تعداد دام مزاد بر ظرفیت، چرای زودرس و بیش از حد تخریب شوند. بوته‌کنی برای سوخت و تبدیل مراتع به اراضی کشاورزی دیم که معمولاً کم بازده هستند نیز منجر به تخریب پوشش گیاهی شده‌اند. از طرفی فقر مالی بعلاوه نظام بهره‌برداری مشاعی باعث شده دامداران توانایی و انگیزه سرمایه‌گذاری برای اصلاح و احیاء مراتع را نداشته باشند. این در صورتی است که وزن هر واحد دامی طی سالیان گذشته کمتر و کمتر شده است. بر اساس مطالعات صورت‌گرفته، فعالیت دامداری زمانی اقتصادی و مقرون به صرفه است که هر خانوار حدود ۵۶۰ هکتار مرتع با ۲۳۰ واحد دامی داشته باشد، در صورتی که در حال حاضر هر خانوار دامدار حدود ۹۲ هکتار مرتع با ۹۰ واحد دامی در اختیار دارد. یکی از پیامدهای مستقیم تخریب مراتع، کاهش تولید علوفه مرتعی است که باعث افزایش هزینه‌های دامداری و افزایش قیمت گوشت و مواد لبنی می‌شود. فرسایش خاک و افزایش احتمال سیل‌های بزرگ و مخرب، تغذیه نا کافی سفره‌های آب زیرزمینی، کاهش تولیدات گیاهان دارویی، شیوع آفات در اراضی کشاورزی منطقه، بیابانی‌شدن عرصه‌ها و افزایش گرد و غبار نیز از اثرات منفی تخریب مراتع به شمار می‌روند.

